

Varför kallar sig Annie Lööf inte för nationalist?

Svenska Dagbladet den 29 januari 2019

Nationalism ses ofta som moraliskt suspekt, men det bygger på okunskap. Liberala politiker som Annie Lööf, Jan Björklund och Anna Kinberg Batra borde istället för att misstolka nationalismen läsa på om sin egen historia.

Det har från många håll länge hävdats att en nationalistisk världsåskådning per definition är moraliskt suspekt. Exempelvis motiverade Centerledaren Annie Lööf i riksdagen sitt nej till en M/KD-regering stödd av Sverigedemokraterna med att hon inte ville ge "ett nationalistiskt och populistiskt parti ett avgörande och historiskt unikt inflytande". Lööf har både före och efter det tillfället beskrivit just nationalismen som sin egen liberala ideologis huvudmotståndare.

Liberalernas partiledare Jan Björklund har ofta varit inne på liknande tankegångar. I memoarboken "Inifrån" beklagar även Anna Kinberg Batra, anmärkningsvärt nog, att de politiska vindarna under hennes tid som partiledare för de liberalkonservativa Moderaterna blåste "inte bara konservativt utan till och med åt ett nationalistiskt håll".

Det intressanta här är inte inställningen till SD, utan att politiker av Lööfs, Björklunds och Kinberg Batras slag inte tycks se någon skillnad mellan nationalism och extrema eller "auktoritära" åsiktsriktningar.

Är detta då inte en rimlig tolkning av nationalism? Nej, snarare är det nog så att de sju övriga riksdagspartiernas "anti-SD-strategi" har lagt "ett fördummande SD-raster" över ett antal viktiga begrepp i samhällsdebatten, som Dagens Industris politiske redaktör PM Nilsson har konstaterat (13/1), och att begreppet nationalism hör hit.

En intressant ny bok, "The virtue of nationalism" (2018) av den israeliske politiske teoretikern Yoram Hazony vänder på de gängse perspektiven och väcker snarast frågan varför inte fler liberala politiker kallar sig nationalist.

Hazonys analys börjar i frågan om vad en stat är. Av upplysningsfilosoferna Thomas Hobbes och John Locke har vi lärt oss att betrakta staten som ett juridiskt och kommersiellt arrangemang, inom vilket enskilda individer en gång slöt ett "kontrakt" med statsmakten för att skydda sina rättigheter och sin egendom. Men en mer riktig jämförelse, menar Hazony, är den mellan staten och familjen.

Stater är som regel nationalstater och likt en familj består en nationalstat av medlemmar som både har valt och inte har valt varandra. Den grundlades av folkstammar med ett gemensamt förflutet och ett gemensamt språk och en därpå vilande identitet som fann att det bästa sättet att bevara sin kulturfär eller nation var att leva i fred under en politisk enhet.

Med tiden har också utomstående, som har visat en genuin vilja att höra till, accepterats som en del av "familjen", vilket innebär att den ursprungliga nationen och nationalstaten inte sammanfaller helt.

Sakta men säkert har dessa "familjemedlemmar" utvecklat starka lojalitetsband till varandra som, genom att de förs i arv, ständigt befäster och förnyar en känsla av samhörighet med alla som ingår i nationalstaten.

En sådan nationalkänsla utgör jordmån för ett antal politiska dygder, menar Hazony. För det första, en avsmak för inbördeskrig eftersom invånare i en nationalstat tar hänsyn till vad som gagnar alla landsmän och inte bara den egna stammen. För det andra, en motvilja mot erövringskrig mot andra nationalstater. Av båda dessa dygder följer, för det tredje, en benägenhet att högt värdera kollektiv frihet och självbestämmande. För det fjärde, menar Hazony, väcks en ödmjuk insikt hos individen om att andra nationalstater har sina traditioner och institutioner och att det först är i konkurrens med dessa som vi lär oss vilka som är värda att ta efter och vilka som vi bör förkasta. För det femte, hävdar han, leder det faktum att nationalstatens medlemmar inte ser varandra som rivaler utan just som "familjemedlemmar" till ett starkt stöd i befolkningen för individuella fri- och rättigheter.

Nationalism kan mot denna bakgrund beskrivas som en principiell uppfattning att världen bör bestå av självstyrande nationalstater och i förlängningen präglas av dessa politiska dygder. Motsatsen till nationalism är inte, som det brukar antydas, liberalism, utan imperialism.

Enligt Hazony är det framför allt i vidsträckta imperier styrda av ledare utan en stark känsla för någon enskild nations välfärd som olika folkgrupper ställs mot varandra och individuella fri- och rättigheter kränks. På samma sätt är det främst i imperier som kulturella olikheter inte tolereras, eftersom dess ledare, i planekonomisk anda, redan tror sig ha funnit ett fulländat styrelseskick som alla människor bör leva under.

Det kanske mest emblematiske exemplet på detta i modern tid är Nazityskland, menar Hazony. Likt bland andra den amerikanske historikern Timothy Snyder, anser han att nazismen var en anti-nationalistisk, imperialistisk ideologi. Men enligt Hazony drog framför allt europeiska liberaler fel slutsats av nazismens framfart. De började nu "hata" nationalistiska uttryck. Europas överlevande judar ansåg dock att grundläggandet av en egen nationalstat var deras enda möjlighet att rädda sig undan framtida förföljelser och bevara sina seder och bruk.

Att breda folklager i dag ifrågasätter och till och med avfärdar liberala politiker, menar Hazony är en konsekvens av att liberalismen har blivit alltmer föraktfull mot människors nationalkänsla. I imperialistisk anda månar många liberala politiker inte i första hand om sina egna nationalstater, utan om ett diffust "internationellt samfund". Höjden av detta anser Hazony vara det okritiska stödet för EU-projektet, som utjämnar nationella särdrag och flyttar makt från nationalstaterna till Bryssel, och raseriet över Storbritanniens utträde ur unionen.

Det är lätt att se paralleller mellan ett sådant resonemang och Sverige. Samma liberala politiker som förlorar väljare till SD använder med olust begrepp som nationalstat och nationalism. Det är det abstrakta "samhällskontraktet" som politiken ska värna. Men som den amerikanske historikern Helena Rosenblatt visar i en fascinerande ny studie av den tidiga liberalismen, "The lost history of liberalism" (2018), har många tongivande liberaler varit nationalister i Hazonys mening. Den moderna betoningen på kontextlös individualism har, enligt Rosenblatt, inte mycket stöd i den liberala idétraditionen.

Dagens liberala politiker borde istället för att misstolka nationalismen återupptäcka sin egen bortglömda historia.

Johan Wennström